บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ การวิเคราะห์ภาพจากจิตรกรรมฝาผนัง การจัดทำฐานข้อมูลภาพจิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำแผนที่การท่องเที่ยว แหล่งข้อมูลศิลปกรรมและข้อมูลท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในการชมจิตรกรรมฝาผนังของวัด 7 แห่งในจังหวัดนครปฐม

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประเภทของการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประเภทของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการ โดยผู้วิจัยกำหนดแนวทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาให้ทราบถึงสภาพความเป็นมาของการจัดทำจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ การนำเสนอเนื้อหาเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และข้อมูลที่เกี่ยวกับช่างและการสืบทอดวิชาช่าง

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ประสงค์ จึงต้องมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลากหลายประเภท ทั้งที่เป็นเอกสารแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) และเอกสารชั้นรองหรือชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย เอกสารประกอบการ

สอน เอกสารวิชาการ บทความในหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร รวมทั้งการสืบค้นผ่านอินเทอร์เน็ต

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research)

ผู้วิจัยใช้เวลาส่วนใหญ่ลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยใน 2 ส่วนหลัก ดังนี้

2.1 การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research)

ผู้วิจัยทำในสองลักษณะคือ

2.1.1 การสำรวจจากพื้นที่จริง

2.1.1.1 สำรวจด้วยกล้องถ่ายภาพดิจิทัล โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสหรือผู้ที่วัดอนุญาตให้ทำหน้าที่ดูแล การสำรวจพื้นที่จริงด้วยกล้องถ่ายภาพดิจิทัล เพื่อให้สามารถเก็บรายละเอียดและองค์ประกอบต่างๆ ของจิตรกรรมฝาผนังได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ได้เห็นสภาพของจิตรกรรมฝาผนัง และมีโอกาสเรียนรู้ประวัติของวัดในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 7 แห่ง

ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลจิตรกรรมฝาผนัง การจัดทำแผนที่การท่องเที่ยว แผนที่แหล่งศิลปกรรมและแหล่งข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม

2.1.1.2 สำรวจด้วยแบบสอบถาม เพื่อสอบถามความเห็นของผู้มาชมจิตรกรรมฝาผนัง จากอุโบสถของวัดในพื้นที่เป้าหมาย 7 แห่งของจังหวัดนครปฐม ว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังหรือไม่ เข้าใจมากน้อยเพียงใด

2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Focus Group) เพื่อศึกษากับบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำจิตรกรรมฝาผนัง จากอุโบสถของวัดในพื้นที่เป้าหมาย 7 แห่งของจังหวัดนครปฐม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากร หมายถึง ผู้รู้ ผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างผลงานจิตกรรมฝาผนัง และผู้ชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง การศึกษาภาคสนามกับบุคคลที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่

1. ช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง จำนวน 6 ราย รับผิดชอบเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถของวัด จำนวน 7 ราย
2. เจ้าอาวาสหรือผู้ที่วัดมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลการจัดทำจิตรกรรมฝาผนัง จำนวน 7 ราย
3. ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น นั้นๆ จำนวน 7 ราย
4. ผู้ชมผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ณ ช่วงเวลาที่ทำการสำรวจ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์ศึกษากับบุคคลหลายวัยหลายอาชีพ อาทิ ครู นักเรียน ประชาชน เพื่อให้ได้รับทราบความเห็นการชมจิตรกรรมฝาผนังจากหลายกลุ่ม (35 ราย)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาภาคสนาม ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
2. แบบสอบถามความเห็นผู้มาชมจิตรกรรมฝาผนัง
3. กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เพื่อบันทึกภาพ
   3.1 วัดและบริเวณโดยรอบวัด
   3.2 จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ
4. ชุดสำหรับวาดภาพ (Sketch) เพื่อจัดทำร่างแผนผังการจัดองค์ประกอบภาพ ในจิตรกรรมฝาผนัง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย จัดเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ประเภทของจิตรกรรมฝาผนัง
   ศึกษาเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังไทย ที่เขียน วาด และระบายสีในอุโบสถ
2. พื้นที่ที่ศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ห้องสมุดงานวิจัย

ศึกษาเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังที่เขียน วาดและระบายสี ในอุโบสถวัดในจังหวัดนครปฐม จำนวน 7 แห่ง

2.1 เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จำนวน 3 แห่ง

2.1.1 วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร

เป็นวัดที่มีชื่อเสียง คนนิยมมาทำบุญมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังของเดิมซึ่งเขียนขึ้นตามพระราชดำริในสมัยรัชการที่ 6 เพื่อตกแต่งวิหารหลวงและภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเขียนขึ้นใหม่ภายใต้แนวคิดที่ต้องการเล่าประวัติองค์พระปฐมเจดีย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1.2 วัดสระกระเทียม

จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดสระกระเทียม เป็นวัดที่มีเชื่อเสียง ช่างเขียนมีวิธีการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยใช้การวางรูปแบบตามคติโบราณ แต่ใช้โทนสีแบบศิลปินตะวันตก

2.1.3 วัดไผ่ล้อม

เป็นวัดที่มีชื่อเสียง คนนิยมมาทำบุญมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถของทั้งสองวัดเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่ โดยช่างเขียนกลุ่มเดียวกับวัดสระกระเทียม ใช้วิธีการเขียนรูปแบบเป็นของตนเอง ประยุกต์รูปแบบจากของโบราณ แต่ใช้โทนสีแบบศิลปินตะวันตกสอดแทรกเข้าไป

2.2 เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอนครชัยศรี จำนวน 3 แห่ง

2.2.1 วัดกลางบางแก้ว

เป็นวัดที่มีชื่อเสียง คนนิยมมาทำบุญมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่ แต่ยึดคติโบราณ และใช้จิตรกรรมฝาผนังของวัดที่มีชื่อเสียงเป็นต้นแบบ โดยใช้ช่างเขียนสามกลุ่มเพื่อประชันฝีมือกันในการเขียน

2.2.2 วัดบางพระ

เป็นวัดที่มีชื่อเสียง คนนิยมมาทำบุญมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถหลังเก่า สันนิษฐานว่าเป็นจิตรกรรมฝาผนังของเดิมที่วาดไว้

ในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยฝีมือช่างท้องถิ่น ภาพส่วนใหญ่ลบเลือน เพราะไม่ได้มีการบูรณะ ซ่อมแซม

2.2.3 วัดละมุด

เป็นวัดประจำชุมชน ภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหาร เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่แต่มีแนวคิดและรูปแบบการเขียนจิตรกรรมฝาผนังในเชิงอนุรักษ์ศิลปะสมัยอยุธยาและต้องการให้เกิดความสอดคล้องกับศิลปวัตถุที่มีอยู่เดิม

2.3 เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสามพราน จำนวน 1 แห่ง

2.3.1 วัดไร่ขิง

วัดมงคลจินดาราม (วัดไร่ขิง) เป็นวัดที่มีชื่อเสียง คนนิยมมาทำบุญมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นใหม่ โดยใช้รูปแบบประเพณีไทยประยุกต์สมัยใหม่ แต่ใช้ขั้นตอนการเตรียมพื้นแบบโบราณ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

เนื่องจากเรื่องที่ต้องการศึกษา เป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้รายละเอียดครบถ้วน การสืบค้นจากเอกสาร จึงเป็นการสืบค้นจากเอกสารเก่าจำนวนมาก ผลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร เป็นประโยชน์ในการศึกษารายละเอียดจากจิตรกรรมฝาผนัง และได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับจัดทำฐานข้อมูลภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีดังนี้

4.1 ภาพถ่าย

4.2 ความเห็นของผู้มาชมจิตรกรรมฝาผนัง

4.3 ความเห็นของผู้เขียนภาพที่มีต่อจิตรกรรมฝาผนังที่ตนเองเป็นผู้สร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลที่ได้จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังสกุลช่าง จากอุโบสถของวัด 7 แห่งในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ โดยมีภาพประกอบการนำเสนอจัดเรียงตามรายชื่อวัด แต่ละวัด ให้รายละเอียดเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปของวัด สภาพของจิตรกรรมฝาผนัง รายละเอียดการจัดวางภาพและการลำดับภาพพร้อมแผนผัง ช่างเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง และ การเปิดให้ชม

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เป็นการสรุปและอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังสกุลช่าง จากอุโบสถของวัด 7 แห่งในจังหวัดนครปฐม และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อยอดต่อไป